

9. Darley F.L. Motor Speech Disorders / F.L. Darley, A.E. Aronson, J.R. Brown // Philadelphia: W.B. Sanders Duffy J. (2005) Motor Speech Disorders: Substrates, Differential Diagnosis and Management, Elsevier Mosby, 1975, pp. 175 – 179. [Електронний ресурс] - Режим доступу: [http://dx.doi.org/10.1044/1092-4388\(2012/11-0309\)](http://dx.doi.org/10.1044/1092-4388(2012/11-0309)).
10. Darley F.L. Differential diagnostic patterns of dysarthria / F.L. Darley, A.E. Aronson, J.R. Brown // J Speech Hear Res. - 1969a. – Vol. 12. – P.246 – 269.
11. Darley F.L. Clusters of deviant speech dimensions in the dysarthrias/ F.L. Darley, A.E. Aronson, J.R. Brown // J Speech Hear Res. - 1969b. – Vol. 12. – P. 462 – 469.
12. Duffy J.R. Motor Speech Disorders: Substrates, Differential Diagnosis and Management / J.R. Duffy // 2nd ed., Mosby, New York, 2005, – 592 p.
13. Rusz J. A distinct variant of mixed dysarthria reflects parkinsonism and dystonia due to ephedrone abuse / J. Rusz, M.Megrelishvili, C. Bonnet, M. Okujava, H. Brožová, I. Khatiaşvili, M. Sekhniashvili, M. Janelidze, E. Tolosa, E. Růžička. // J.Neural. Transm. – 2014. – V. 121, № 6. – P. 655 – 664.
14. Fahn S. Unified Parkinson's disease rating scale / S. Fahn, R. Elton. // Macmillan healthcare Information. - 1987, - Vol. 5. – P.153 –163.

Станецкая Г.Н., Шеремет М.К. Методика диагностики дизартрии при экстрапирамидных расстройствах у взрослых.

Основное внимание в данной статье уделяется детальному описанию методики обследования экспрессивной речи у взрослых пациентов страдающих экстрапирамидными расстройствами (болезнь Паркинсона, марганцевая энцефалопатия, прогрессирующий супрануклеарный паралич, болезнь Вильсона, мультисистемная атрофия, боковой амиотрофический склероз и др.) Унифицированная методика рекомендуется для оценивания состояния речи взрослых пациентов, апробирована в Украине и показала свою эффективность.

Ключевые слова: расстройства экспрессивной речи у взрослых, методика диагностики, экстрапирамидные расстройства.

Stanetska G.N., Sheremet M. K. Methods of Dysarthria Assessment and Diagnostics of Adults who Suffer from Extrapramidal Disorders.

A focus of attention in this article is given to a detailed description of particulare ways and approaches to assessment of expressive speech shown by adults who suffer from extrapyramidal disorders (Parkinson's desease, manganese encephalopathy, progressive supranuclear palsy, Wilson's desease, multiple system atrophy, amiotrophic lateral sclerosis). These standardized ways and approaches are recommended in order to estimate patients' state of speech. These ways and approaches are tested in Ukraine when providing an assessment of patients who suffer from above mentioned diseases and these approaches proved to be effective.

Keywords: adults' speech disorders, methods of dysarthria assesement, extrapyramidal impairments.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2018 р.

Статтю прийнято до друку 06.11.2018 р.

УДК: 378.091.212.5-056.24

Стасюк І.В. eyfobiya@ukr.net

ИСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті відображається важливість організації навчального процесу для студентів з особливими освітніми потребами. Зокрема, їх інтеграція в освітнє середовище вищого навчального закладу. Адже студенти з обмеженнями життєдіяльності потребують системи комплексного супроводу під час їх повноцінного включення в навчальний процес. Необхідно враховувати всі особливості фізіологічного та психологічного стану такого студента з метою забезпечення якісної вищої освіти та соціалізації в житті університету. Питання організації навчального процесу студентів з інвалідністю є об'єктом наукових інтересів багатьох світових та вітчизняних дослідників. Проте, дане питання досліджене більше як практичний аспект інклюзії в системі вищої освіти і потребує детального вивчення з теоретичного боку. Тому створення навчально-реабілітаційних програм та системи комплексного супроводу таких студентів, значно підвищить ефективність професійного навчання цих студентів в коледжах та університетах, а також забезпечить розкриття повного потенціалу можливостей та отримання якісної вищої освіти.

Ключові слова: студенти з інвалідністю, освітня програма, супровід, вищий навчальний заклад, доступність, інтеграція, особистість.

Постановка проблеми. Здобуття вищої освіти для осіб з інвалідністю має важливе значення у зв'язку з все більшим загостренням питання соціалізації даної категорії населення. Сьогодні в Україні стрімко розвивається інфраструктура, зростають промислові технології, збільшується кількість робочих місць, що зумовлює надання особам з інвалідністю більше можливостей щодо працевлаштування, завдяки чому збільшиться не лише кількість працюючого населення, а й підніметься соціальний статус

осіб з інвалідністю.

Одним із найважливіших факторів, що сприяє інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство, є безпосередньо здобута вища освіта. В Україні кількість студентів з інвалідністю в університетах, академіях та інститутах на початку 2016/17 навчального року налічувала 11141 осіб, а в коледжах, технікумах, училищах - 3611 осіб.

Освітня середовище, міжособистісне спілкування для студентів з особливими освітніми потребами є можливістю до соціалізації не лише в житті університету, а й за межами навчального закладу. Проте, хворобливий стан, особливості психофізичного розвитку студентів з інвалідністю значною мірою ускладнюють процес навчання та адаптації до навчального процесу в цілому. Окрім явних видимих (фізіологічних) особливостей, студенти цієї категорії також мають багато особистісних особливостей, таких як: певні акцентуації характеру, неконструктивні психологічні захисти, занижена самооцінка, відмінність від ровесників може викликати не тільки міжособистісні, а й внутрішньо особистісні конфлікти протягом всього навчання, що в свою чергу також негативно відобразиться на якості освіти. З цього випливає, що при організації навчального процесу студента з інвалідністю виникає ряд певних особливостей, врахування яких є необхідною умовою задля забезпечення якісної вищої освіти. Це стосується не тільки безбар'єрного середовища, а й відповідного психологічного клімату під час навчального процесу.

Отже з метою повноцінного включення студента з особливими освітніми потребами в навчальний процес та соціальне життя університету, необхідно враховувати всі особливості фізіологічного та психологічного стану такого студента. Зокрема, це створення навчально-реабілітаційних програм та системи комплексного супроводу (архітектурно-середовищного, матеріально-технічного, правового, організаційного, спортивно-фізкультурного, соціально-культурного, соціально-середовищного, корекційно-реабілітаційного, соціального тощо) з метою забезпечення якісної вищої освіти та соціалізації в житті університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання надання професійної освіти студентам з обмеженнями життєдіяльності в Україні є дуже важливим, оскільки вища освіта це вікно у висококваліфіковану професійну діяльність та є запорукою самозабезпечення особи з інвалідністю.

Питанням інклюзивного навчання студентів з інвалідністю присвячені роботи Шевцова А.Г., Богінської Ю.В., Дікової-Фаворської О.М., Нечипоренко В.В., Расказової О.І., Роганової М.В., Таланчука П.М., М.І.Томчука, Чайківського М.Є. тощо.

У законі України «Про освіту» зазначається, що освіта є «основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави». Також зазначено, що метою освіти є розвиток творчих і фізичних здібностей людини, формування здатності до свідомого суспільного вибору спрямування своєї професійної діяльності. У статті 3 «Право на освіту», визначено, що «кожен громадянин України має право на якісну та доступну освіту; ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, а також інших обставин та ознак». Зазначено, що для осіб з особливими освітніми потребами створюються всі необхідні умови для здобуття освіти, враховуються можливості, індивідуальні потреби, інтереси та здібності.

Проблема здобуття вищої освіти молоддю з особливими освітніми потребами стала об'єктом наукових інтересів багатьох світових та вітчизняних дослідників. В світі, зокрема в країнах Європейського Союзу, а саме в Франції, Швеції, Німеччині та Голандії даним питанням займаються уряди і профільні міністерства. Міністерства втілюють проекти по інклюзії, розробляють програми та законодавство, внаслідок чого фінансування і контроль за впровадженням інклюзії покладено на державу.

Найдавніший досвід розвитку законодавства і втілення освіти для осіб з психофізичними порушеннями має Франція. У 1793 році після Великої Французької революції було прийнято Декларацію Конвента про права людини, після якої відбулися реформи Національних зборів, було проголошено рівність усіх громадян перед законом, відмінено привілеї за походженням, обмежено владу короля та ін. Також у Декларації Конвента висвітлювались гуманістичні ідеї які належали просвітителям Вольтеру,

Ж. Руссо, Д. Дідро про те, що допомога особам з обмеженими можливостями є священним обов'язком.

За законом від 1984 року в республіці Франція питання освіти на загальнодержавному рівні координуються Міністерством національної освіти. Впровадження інтеграції на рівні вищої школи у Франції пов'язане з контролюючими функціями держави, яка стежить за використанням квоти людей з обмеженими можливостями як об'єктів навчального процесу; а також з контрактним принципом функціонування вищих навчальних закладів який було впроваджено у 1989 році замість щорічної акредитації, що дало змогу запроваджувати практику складання проектів вищих шкіл які враховують загальнодержавні потреби освіти в регіонах, у тому числі й участь у навчанні дітей з обмеженими можливостями.

В Україні, у Конвенції про права осіб з інвалідністю, у статті 24 п.5 зазначено: «Держави-учасниці забезпечують, щоб особи з інвалідністю могли мати доступ до загальної вищої освіти, професійного навчання, освіти для дорослих і навчання протягом усього життя без дискримінації та нарівні з іншими. Із цією метою держави-учасниці забезпечують, щоб для осіб з інвалідністю забезпечувалося розумне пристосування».

За даними ООН близько однієї десятої всього населення планети становлять люди з обмеженнями життєдіяльності. Окрім того безпосередньо в Україні цей показник становить 6% від всього населення. І з кожним роком кількість людей з обмеженими можливостями в нашій країні стає все більшою. Основна частина з них, а це приблизно 80% - це молоді люди студентського та працездатного віку.

Згідно з законодавством України професійна підготовка та перепідготовка інвалідів здійснюється як за традиційними так і альтернативними формами навчання.

За рішенням Київської міської ради та за участю Київської міської державної адміністрації було створено Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» недержавної форми власності, який має представництва та філії у 24 регіонах і здійснює підготовку з 34 спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста, бакалавра і спеціаліста.

Також в Україні, в сфері управління Міністерства праці та соціальної політики функціонує 4 спеціалізованих навчально-виховних закладів інтернатного типу, призначених для професійної, фізичної та соціальної реабілітації, а також здобуття робітничих професій і спеціальностей найбільш незахищеною молоддю віком від 15 років, яка має I, II та III групу інвалідності. Це Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, Харківський обліково-економічний технікум-інтернат ім. Ф.Г. Ананченка, Житомирське вище професійно-технічне училище-інтернат, а також Академія Державної пенітенціарної служби України. Навчання студентів здійснюється за спеціальностями: «Бухгалтерський облік», «Економіка підприємств», «Соціальна робота», «Право», а також за робітничими професіями – складальник верху взуття, закрійник, кравець, оператор комп'ютерного набору та ін.

Мета даної праці – зробити короткий аналіз методів спеціальної організації інклюзивного навчального процесу для студентів з особливими освітніми потребами в сучасній вищій освіті. Вищі навчальні заклади зі своїм власним спеціально організованим технологічним та соціальним інституціональним середовищем не тільки створюють унікальні умови для навчання та виховання, але й повинні створювати неабиякий вплив на перебіг процесу соціалізації та інтеграції такого студента. Розуміння сутності та особливостей процесу спеціальної організації навчального процесу студентів з інвалідністю в системі вищої освіти є складним питанням для багатьох представників освітнього простору вищих навчальних закладів.

Такі вчені, як А. Шевцов, Ю. Богінська, О. Курєєва, М. Чайковський, І. Іванюк в своїх роботах висвітлювали різні аспекти інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями в освітнє середовище вищої школи: соціальний, психолого-педагогічний супровід та допомога таким особам в процесі освіти [3; 4; 7]. Водночас, мусимо зазначити, що малодосліджене питання створення особистісно орієнтованих навчально-реабілітаційних програм для студентів з особливими освітніми потребами.

Сьогодні дуже добре розроблена нормативно-правова база для шкільного середовища, проте інклюзивна вища освіта в Україні перебуває на досить низькому рівні. Всі проведені дослідження

спрямовані більше на практичний аспект інклюзії в системі вищої освіти.

В процесі здобуття вищої освіти важливим чинником є саме інтеграція особи з інвалідністю в освітнє середовище. На сторінках наукової літератури наведено такі види інтегрування студентів з особливими освітніми потребами у навчальний процес та соціальне життя навчального закладу [5]:

- Методи психологічного інтегрування ґрунтуються на результатах діагностики психологічних якостей, здібностей та інтересів, також формуванні високого рівня самооцінки, емоційної стійкості та подальшої психокорекційної роботи.

- Соціальне інтегрування передбачає залучення студентів з особливими освітніми потребами до активної участі у клубах різного спрямування інтересів, організації та проведення дозвілля, а також участі у тренінгу з формування навичок відстоювання прав та інтересів інвалідів, тренінгу з подолання гострих соціальних питань щодо правової бази України.

- Методи фізичного інтегрування передбачають активізацію компенсаторних можливостей організму інваліда для організації подальшого активного самостійного життя, формування стійкого динамічного стереотипу здорових людей, що ґрунтується на прийнятті нетипової зовнішності та поведінки студентів з інвалідністю, що здійснюється шляхом профілактики яка включає комплекс соціальних, просвітницьких та медико-педагогічних заходів формування у молоді здорового способу життя.

- Андрагогічні засоби інтегрування передбачають зростання мотивації студентів до навчання, створення необхідних соціально-педагогічних умов для розвитку потенційних можливостей студента, до професійної орієнтації та оволодіння певним видом трудової діяльності.

Перші труднощі в інтеграції до навчального процесу з якими стикається особа з інвалідністю виникають з самого початку, а саме під час вступу до навчального закладу. Адже під час вступу також важливу роль відіграє адаптація до нового середовища, а саме входження в новий колектив, новий вид діяльності, необхідність опрацювання великого обсягу матеріалу, проблеми пов'язані з руховими особливостями, що ускладнюють чи унеможливають конспектування лекцій, виконання письмових чи лабораторних завдань тощо [6].

Варто зазначити, що важливим аспектом розширення доступності вищої освіти для осіб з інвалідністю є створення належних умов організації навчального процесу. Ю. Богінська вважає, що головними сферами розширення доступності вищої освіти є [1]:

- організація при вищих навчальних закладах різних підготовчих курсів та факультетів, що реалізують „вирівнюючі” освітні програми для людей з інвалідністю;

- створення системи договорів про співпрацю між вищими навчальними закладами, органами управління освітою, загальноосвітніми навчальними закладами, факультетами (кафедрами) і освітніми установами з метою навчання осіб з обмеженими можливостями;

- налагодження контактів з середніми професійними навчальними закладами щодо спільної підготовки фахівців з вищою освітою для вдосконалення системи безперервної освіти «школа – ВНЗ».

- створення дистанційної форми навчання.

О. Діакова-Фаворська акцентує увагу на доступності середовища ВНЗ (архітектурна безбар'єрність) як сприяння соціалізації студентів з функціональними обмеженнями [2].

На думку А. Шевцова, проблему доступності вищої освіти необхідно розглядати у таких вимірах [7]:

- Мотиваційний вимір передбачає здійснення аналізу зв'язку доступності вищої освіти з особистісною мотивацією на його здобуття, врахування структури мотиваційного поля щодо продовження навчання.

- Етико-соціальний вимір передбачає дослідження сучасного змісту поняття «соціальна справедливість» у контексті доступності вищої освіти за умов нового ринку освітніх послуг. Вплив належності людини до тієї чи іншої статі, національності, релігії по відношенню до питання продовження освіти.

- Економічний вимір передбачає аналіз позитивних чи негативних наслідків розширення можливостей здобуття вищої освіти в результаті економічної модернізації системи освіти (платні форми навчання, аналіз доходів сім'ї та ін.).

- Просторовий вимір передбачає аналіз проблеми доступності вищої освіти для мешканців різних територій.

- Змістово-освітній вимір ґрунтується на критеріях визначення якості вищої освіти, що отримується, та параметрах доступності систем «якісної» та «неякісної» вищої освіти.

- Соціально-політичний вимір полягає в соціально-політичній та мотиваційній готовності суспільства і держави до забезпечення доступності вищої освіти для студентів з інвалідністю повною мірою (виділення достатнього обсягу ресурсів).

А. Шевцовим розроблена покрокова методика створення інклюзивного навчального середовища із застосуванням чотирьох вимірної моделі особистості. Дана методика базується на [7]:

- застосуванні багатфакторної особистісно орієнтованої моделі інвалідності;

- психологічному моделюванні особистості студента на основі чотиривимірної структури особистості з соціально-психолого-індивідуальним, діяльнісним нозологічним та віковим вимірами;

- моделюванні навчально-реабілітаційного процесу на основі відкритої особистісно орієнтованої п'ятифакторної моделі комплексного реабілітування;

- застосуванні структурної моделі реабілітаційного процесу як системи;

- застосуванні особистісно центрованої концепції формування навчально-реабілітаційного простору професійної освіти.

Висновок. Питання організації навчального процесу студентів з особливими освітніми потребами досліджене більше як практичний аспект інклюзії в системі вищої освіти, тому потребує детального вивчення з теоретичного боку. Зокрема мова йде про створення навчально-реабілітаційних програм та системи комплексного супроводу таких студентів, що забезпечить розкриття повного потенціалу можливостей та отримання якісної освіти в кінцевому результаті.

Враховуючи здійснений аналіз різноманітних підходів до організації інклюзивного навчального середовища для студентів з обмеженнями життєдіяльності можна стверджувати, що автори акцентують увагу як на різних аспектах навчально-реабілітаційного процесу, так і на системному підході до організації даного навчального середовища. Проте, недостатньо розробленими є методики створення спеціальної організації інклюзивного навчального процесу для студентів з особливими освітніми потребами в сучасній вищій освіті через створення та впровадження особистісно орієнтованих програм навчання студентів даної категорії. Дані методики нами пропонуються створювати на основі діяльнісної багатовимірної моделі обмежень життєдіяльності та чотиривимірної структури особистості, запропонованими А. Шевцовим.

Враховуючи все вище викладене подальша перспектива наукової роботи полягатиме в визначенні теоретичних та методичних основи створення та реалізації спеціальних комплексних навчально-реабілітаційних програм для студентів з особливими освітніми потребами на основі особистісно орієнтованої моделі інвалідності та багатфакторної діяльнісної моделі реабілітаційного процесу, а також в розробленні психолого-педагогічного діагностичного матеріалу для дослідження рівнів готовності студентів з особливими освітніми потребами до навчання у ВНЗ, ступеня адаптованості та інтегрованості у відповідний навчальний процес.

Спеціальна технологія створення та реалізації комплексних особистісно орієнтованих навчально-реабілітаційних програм для студентів з особливими освітніми потребами в системі вищої освіти дозволить значно підвищити ефективність професійного навчання цих студентів в коледжах та університетах, сприятиме їх інтеграції в освітнє середовище, набуттю академічних та професійних компетентностей, їх подальшої соціалізації та працевлаштуванню.

Використана література:

1. **Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами** (2008): зб. наукових праць. №5 Таланчук П.М. (гол. ред.) К.:Університет «Україна». 513 с.
2. **Богинская Ю. В.** (2009) Доступность высшего образования для лиц с ограниченными возможностями жизнедеятельности как социально-педагогическая проблема. зб. наук. праць. №23. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2009_23_2/boginska.pdf
3. **Дікова-Фаворська О. М.** (2009) Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я. Серія «Спеціальні та галузеві соціології». Донецьк : Дон ДУУ. 324 с.

4. Іванюк І. Я. (2009) Адаптація студентів з обмеженими можливостями в умовах інтегрованого навчання. Зб. наукових праць. К.: Університет «Україна». №6. С. 24–32.
5. Мирошниченко Н. О. (2008) Соціально-педагогічні умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к. пед. наук за спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ. 22 с.
6. Чайковський М. Є. (2015) Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : (монографія). К.: Університет «Україна». 436 с.
7. Шевцов А. Г. (2009) Освітні основи реабілітології : (монографія). К.: «МП Леся». 483 с.

References:

1. Aktual'ni problemy navchannya ta vyhovannya lyudej z osoblyvy'my potrebamy` (2008): zb. naukovy`x pracz`. № 5 Talanchuk P.M. (gol. red.) K.:Univerty`tet «Ukrayina». 513 s.
2. Bogynskaya Yu. V. (2009) Dostupnost` vysshogo obrazovany`ya dlya ly`cz s ograny`chennymy` vozmozhnostyamy` zhy`zneyatel`nosty` kak socy`al`no-pedagogy`cheskaya problema. zb. nauk. pracz` №23. http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2009_23_2/boginska.pdf
3. Dikova-Favors`ka O. M. (2009) Kreaty`vny`j metod osvity` osib z obmezheny`my` funkcional`ny`my` obmezhenyamy` zdorov`ya. Seriya «Special`ni ta galuzevi sociologiyi». Donecz`k : DonDUU.324 s.
4. Ivanyuk I. Ya. (2009) Adaptaciya studentiv z obmezheny`my` mozhly`vostyamy` v umovax integrovanogo navchannya. zb. naukovy`x pracz`. K.: Univerty`tet «Ukrayina». №6. S. 24–32.
5. My`roshny`chenko N. O. (2008) Social`no-pedagogichni umovy` integruvannya molodi z funkcional`ny`my` obmezhenyamy` v suchasne seredovy`shhe : avtoref. dy`s. na zdobuttya naukovoogo stupenya k. ped. nauk za specz. 13.00.05 – social`na pedagogika. Ky`yiv. 22 s.
7. Shevczov A. G. (2009) Osvitni osnovy` reabilitologiyi : (monografiya). K.: «MP Lesya». 483 s.

Стасюк І. В. Исторический аспект организации обучения студентов с инвалидностью в высшей школе

В статье отражается важность организации учебного процесса для студентов с особыми образовательными потребностями. В частности, их интеграция в образовательную среду вуза. Ведь студенты с ограничениями жизнедеятельности нуждаются в системе комплексного сопровождения во время их полноценного включения в учебный процесс. Необходимо учитывать все особенности физиологического и психологического состояния такого студента с целью обеспечения качественного высшего образования и социализации в жизни университета. Вопросы организации учебного процесса студентов с инвалидностью является объектом научных интересов многих мировых и отечественных исследователей. Однако, данный вопрос исследовано более практический аспект инклюзии в системе высшего образования и требует детального изучения с теоретической стороны. Поэтому создание учебно-реабилитационных программ и системы комплексного сопровождения таких студентов, значительно повысит эффективность профессионального обучения этих студентов в колледжах и университетах, а также обеспечит раскрытие полного потенциала возможностей и получения качественного высшего образования.

Ключевые слова: студенты с инвалидностью, образовательная программа, сопровождение, высшее учебное заведение, доступность, интеграция, личность.

Stasiuk I.V. Historical aspect of the organization of teaching students with disabilities in higher education

The article illustrates the importance of organizing a learning process for students with special educational needs. In particular, their integration into the educational environment of a higher educational establishment. After all, students with limited liveliness require a system of comprehensive support during their full inclusion in the educational process. All the peculiarities of the physiological and psychological state of such a student must be taken into account in order to ensure high-quality higher education and socialization in the life of the university. The issue of organizing the educational process of students with disabilities is the subject of the scientific interests of many international and national researchers. However, this issue has been studied more as a practical aspect of inclusion in the system of higher education and requires a detailed study on the theoretical side. Therefore, the creation of educational and rehabilitation programs and systems of comprehensive support for such students, will greatly enhance the efficiency of professional training of these students in colleges and universities, and will provide for the disclosure of full potential of opportunities and obtaining high-quality higher education.

Keywords: students with disabilities, educational program, support, higher education institution, accessibility, integration, personality.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2018 р.

Статтю прийнято до друку 10.12.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., Шевцов А.Г.

Рецензент: д.пед.н., акад. Синьов В.М.